

BRUNO LATOUR

Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Bir hastanenin çalışmasını yalnız doktorlar mı sağlar? Randevu yazılımı çöker, asansör durur veya kimlik kartı okunmazsa en bilgili doktor bile hastaya ulaşamayabilir. Latour'un şaşırtıcı önerisi, toplumu hazır bir kutu saymak yerine bu küçük bağlantıların her seferinde nasıl kurulduğunu izlemektir.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Toplumu görünmez bir yapılandırıcı gibi açıklamak yerine insanları, belgeleri, makineleri, binaları ve tartışmaları adım adım izleyen aktör-ağ yaklaşımına sade bir giriş.

Kitaptaki 'aktör' sözcüğü yalnız bilinçli insan demek değildir. Bir kapı yayı, hız tümseği veya form da insanların davranışını değiştiriyorsa anlatıda rol oynar. Bu, nesnelerin niyeti olduğu değil, sonucu üretmeye katıldığı anlamına gelir.

Bu rehberde sosyoloji bir gökdelenin tepesinden topluma bakmak gibi değil, yerdeki kabloları ve ayak izlerini takip etmek gibi okunacak. Her bölüm 'Bunu kim yaptı?' sorusunu 'Hangi insan ve insan-dışı bağlar bunu mümkün kıldı?' sorusuna genişletecek.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Yakın olan her zaman yerel değildir
02	Toplum hazır bir madde değildir	13	Panorama ile dar görüş noktası
03	Sosyolojinin iki yolu	14	Nesneler ahlakı taşıyabilir
04	Tartışma soğumadan iz sürmek	15	Açıklamak küçültmek değildir
05	Aktör yaptığı farkla tanınır	16	Hesabın dışında kalan plazma
06	Aracı mı dönüştürücü mü?	17	Kolektifi yeniden toplamak
07	Gruplar durmadan yapılır	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Sözcüler ve temsil	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Çeviri yalnız dil değildir	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Siyah kutu açıldığında	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Ağ örümcek ağı değildir		

Toplum hazır bir madde değildir

Latour'a göre 'toplumsal' olayların arkasında duran görünmez bir madde değil, farklı varlıklar arasında yeniden kurulan bağlantıların adıdır. Kavram böyle kurulunca tartışma soyut bir tanımdan çıkar ve gözlenebilir sonuçlara bağlanır.

Bir okulun düzenini yalnız 'eğitim sistemi' diyerek açıklamak, zilin, sınav formunun, velinin, bütçenin ve sınıf kapısının yaptığı işi görünmez bırakır. Aynı sahneye başka bir kişinin gözünden bakmak, açıklamanın sakladığı güç ve maliyet farkını ortaya çıkarabilir.

Bağlantılara bakmak sınıf, kurum veya iktidarın önemsiz olduğu anlamına gelmez; bu büyük yapıların somut olarak nasıl sürdürüldüğünü göstermeyi amaçlar. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Bir kurumda 'sistem böyle' cümlesi duyulduğunda hangi belge, yazılım, görevli ve yaptırımın bu sistemi her gün yeniden kurduğunu listelemek iyi bir başlangıçtır. Küçük bir haftalık gözlem, fikrin gerçekten açıklayıcı mı yoksa yalnız kulağa etkileyici mi geldiğini gösterebilir.

Sosyolojinin iki yolu

Latour 'toplumsal olanın sosyolojisi' ile 'birlikteliklerin sosyolojisi'ni ayırır; ilki toplumu açıklama olarak kullanırken ikincisi açıklanması gereken şey sayar. Bu ayırım, sonraki örneklerin neden aynı başlık altında toplandığını gösteren ilk ipucudur.

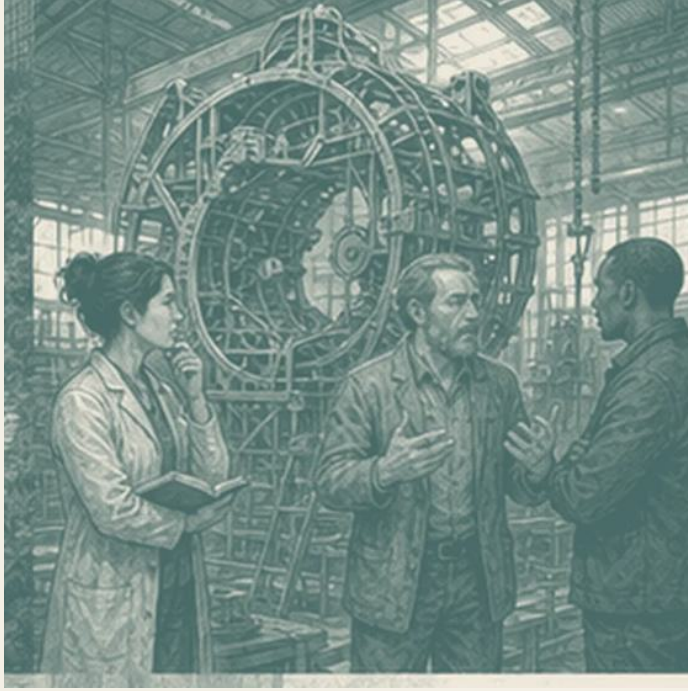
Toplantının başarısızlığını 'kurum kültürü' diye kapatmak yerine oturma düzeninden gündeme, e-posta zincirinden konuşma sırasına kadar ilişkiyi izlediğinizi düşünün. Sahneyi yavaşlatarak baktığımızda karar sandığımız şeyin öncesinde biriken birçok küçük etki fark edilir.

Hazır kavramlar tümüyle yasak değildir; sorun, araştırma başlamadan cevabın yerine geçmeleridir. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Bir anlaşmazlığı tek kelimeyle adlandırdıktan sonra o kelimeyi açıklama sanmayıp olayın izlerini yeniden takip etmek gerekir. Gündelik hayata taşınacak soru şudur: Bu düzen değişse kimin seçeneği artar, kimin alışkanlığı bozulurdu?

Sahnedeki zamanı biraz yavaşlattığımızda, “Sosyolojinin iki yolu” ile Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Tartışma soğumadan iz sürmek

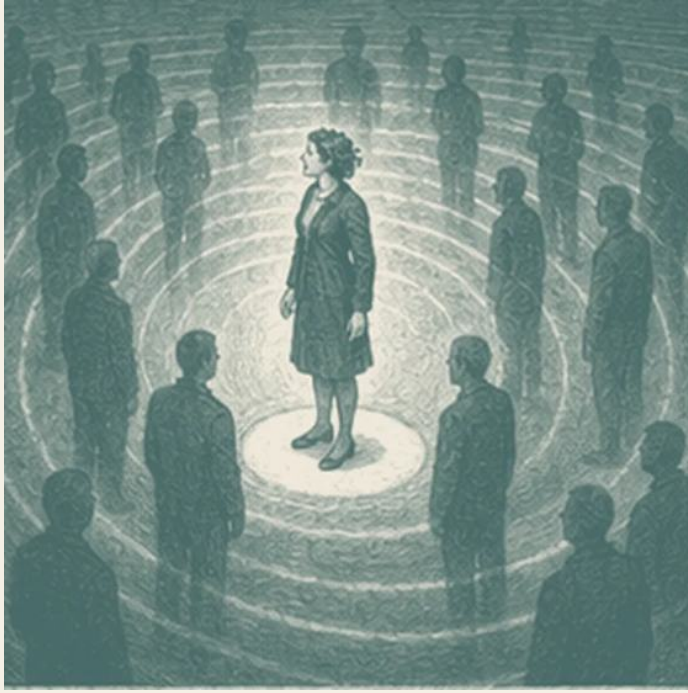
Bağlantılar en iyi henüz tartışmalı ve kararsızken görünür; düzen yerleştiğinde onu kuran pazarlıklar siyah kutuya kapanır. Bu yüzden iddia bir sonuç cümlesi değil, örnekleri dikkatle okumak için kullanılan bir mercek gibi çalışır.

Yeni bisiklet yolu yapılırken esnaf, belediye, harita, trafik sayımı ve bordür yüksekliği konuşulur; yol sıradanlaşınca bu ağın çoğu unutulur. Koşullardan yalnız biri değiştiğinde sonucun da değişebilmesi, burada kaderden değil ilişkiden söz edildiğini gösterir.

Her tartışma eşit açıklıkta değildir; güçlü taraflar belgeleri ve konuşma alanını denetleyebilir. Benzetme akılda kalıcıdır fakat dünyanın tamamı değildir; nerede bittiğini bilmek dürüst okumanın parçasıdır.

Yeni bir teknoloji veya kural yürürlüğe girerken kimlerin hangi kanıtlarla konuştuğunu kaydetmek, sonradan kaybolacak bağlantıları korur. Gündelik hayata taşınacak soru şudur: Bu düzen değişse kimin seçeneği artar, kimin alışkanlığı bozulurdu?

Aktör yaptığı farkla tanınır

Bir varlığın aktör sayılması için insan olması gerekmez; olayın akışında gözlenebilir bir fark yaratması yeterlidir. Bölümün asıl sorusu, görünen sonuçtan önce hangi koşulların kurulmuş olduğudur.

Kapıya takılan hidrolik yay, kimseye emir vermeden kapının kapanmasını sağlar ve kapıcıya verilmiş eski görevin bir bölümünü üstlenir. Bu sahne, yazarın soyut düşünceyi neden sonuçları hissedilebilen gerçek bir ana bağladığını açıklar.

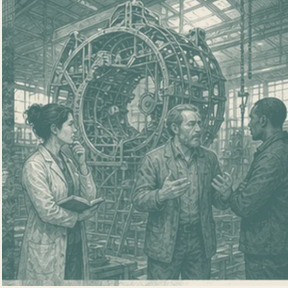
Nesneye aktör demek ona bilinç veya ahlaki sorumluluk yüklemek değildir; etkileri insan sorumluluğuyla karıştırılmamalıdır. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Günlük bir işi seçip o işten tek bir nesneyi çıkarınca davranışın nasıl değişeceğini düşünmek ağın insan-dışı üyelerini görünür kılar. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

Örneği tersinden düşündüğümüzde, “Aktör yaptığı farkla tanınır” ile Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Toplum hazır bir madde değildir
- Sosyolojinin iki yolu
- Tartışma soğumadan iz sürmek
- Aktör yaptığı farkla tanınır

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Aracı mı dönüştürücü mü?
- Gruplar durmadan yapılır
- Sözcüler ve temsil
- Çeviri yalnız dil değildir

Bağlantı sorusu: “Toplum hazır bir madde değildir” ile “Aktör yaptığı farkla tanınır” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Aracı mı dönüştürücü mü?” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Aracı mı dönüştürücü mü?

Latour, anlamı yalnız taşıyan araçlar ile taşıdığı şeyi değiştiren dolayımlayıcıları ayırır. Bu nokta kaçırılırsa bölüm kolayca bir slogana dönüşür; görülürse kitabın geri kalanı yerine oturur.

Bir fotokopi makinesi metni aynı çoğaltabilir; fakat haberi yorumlayan yönetici, başlığı değiştirip çalışanlara bambaşka bir görev olarak iletebilir. Sahneyi yavaşlatarak baktığımızda karar sandığımız şeyin öncesinde biriken birçok küçük etki fark edilir.

Aynı öge bir durumda aracı, başka durumda dönüştürücü olabilir; rol önceden etikete yazılmaz. İtirazın hedefi çoğu zaman ana soru değil, o soruya verilen cevabın gereğinden fazla genişletilmesidir.

Bir mesaj zincirinde her aktarım noktasında neyin eklendiğini, silindiğini veya başka bir dile çevrildiğini kontrol etmek gerekir. Bir haber okurken amaç kavramı insanlara etiket yapmak değil, söylenmeyen koşulu ve bedeli fark etmektir.

Gruplar durmadan yapılır

Sınıf, meslek veya topluluk hazır duran kaplar değil; sözcüler, sınırlar, rozetler ve karşıtlar yoluyla sürekli yapılan birliklerdir. Bölümün asıl sorusu, görünen sonuçtan önce hangi koşulların kurulmuş olduğudur.

Yeni kurulan apartman grubunda yönetici, aidat listesi ve ortak sorunlar 'biz bina sakinleri' duygusunu birkaç hafta içinde oluşturur. İnsan yüzü eklenince tartışmanın bedeli de görünür olur; kavram yalnız kitap sayfasında kalmaz.

İnsanların gerçekten ortak çıkarları olabilir; Latour yalnız bu ortaklığın emek harcamadan kendiliğinden sürmediğini hatırlatır. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Bir grubun kimleri içerdiğine bakarken üyelik formu kadar kimlerin adına konuşulduğunu ve kimlerin sessiz kaldığını da izlemek gerekir. Küçük bir haftalık gözlem, fikrin gerçekten açıklayıcı mı yoksa yalnız kulağa etkileyici mi geldiğini gösterebilir.

Bu bağlantıyı bir adım daha izlediğimizde, “Gruplar durmadan yapılır” ile Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Sözcüler ve temsil

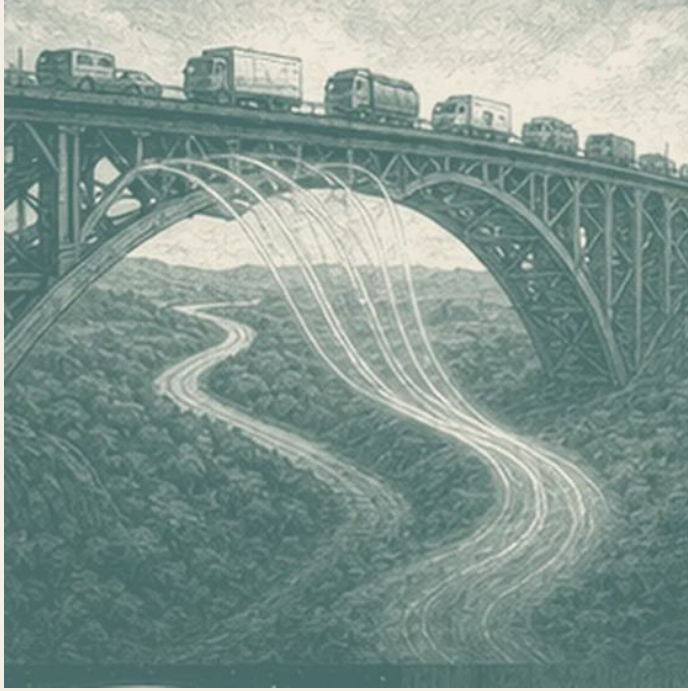
Bir grup, veri veya nesne çoğu zaman doğrudan değil onun adına konuşan sözcü aracılığıyla görünür olur. Bu cümle kitabın tamamını açıklamaz; fakat doğru kapıyı açan anahtarın dişlerini gösterir.

Bilim insanı grafiğe bakıp 'buzul bize eridiğini söylüyor' der; bu cümlede uydu, ölçüm cihazı, yazılım ve uzman tek ses haline gelir. Aynı sahneye başka bir kişinin gözünden bakmak, açıklamanın sakladığı güç ve maliyet farkını ortaya çıkarabilir.

Temsil zorunludur ama tartışmasız değildir; sözcünün kimi ve neyi doğru taşıdığı sürekli sınanmalıdır. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç aynı yönde olmayabilir; bölümün gerilimi çoğu zaman tam burada doğar.

Bir ankette 'halk istiyor' dendiğinde örnekleme, soruyu, yanıtlamayanları ve sonucu sunan kurumu beraber görmek gerekir. Bir haber okurken amaç kavramı insanlara etiket yapmak değil, söylenmeyen koşulu ve bedeli fark etmektir.

Çeviri yalnız dil değildir

Aktörler başkalarının amaçlarını kendi hedefleriyle birleştirirken talepleri değiştirir; Latour buna çeviri der. Bu fikir, okuru hazır hüküm vermekten alıkoyup mekanizmanın adımlarını tek tek izlemeye çağırır.

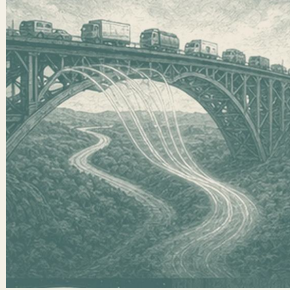
Belediye temiz hava ister, şirket yeni pazar, mahalle sessizlik; elektrikli otobüs projesi bu farklı amaçları geçici olarak aynı araçta toplar. Aynı sahneye başka bir kişinin gözünden bakmak, açıklamanın sakladığı güç ve maliyet farkını ortaya çıkarabilir.

Ortak proje herkesin aynı şeyi istediğini göstermez; anlaşma farklı beklentileri bir süre taşıyabilir. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç aynı yönde olmayabilir; bölümün gerilimi çoğu zaman tam burada doğar.

Bir işbirliğinde tarafların resmî hedef dışında ne kazandığını yazmak, ittifakın nerede güçlenip nerede dağılacağını gösterir. Bu fikir hazır reçete sunmaz; fakat kararın gizli varsayımını görünür kılarak seçenekleri dürüstçe tartmayı sağlar.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

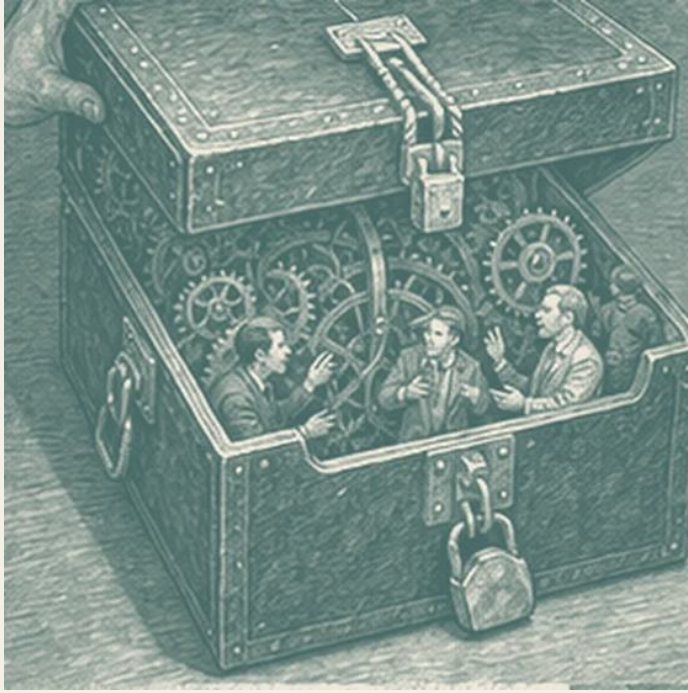
- Aracı mı dönüştürücü mü?
- Gruplar durmadan yapılır
- Sözcüler ve temsil
- Çeviri yalnız dil değildir

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Siyah kutu açıldığında
- Ağ örümcek ağı değildir
- Yakın olan her zaman yerel değildir
- Panorama ile dar görüş noktası

Bağlantı sorusu: “Aracı mı dönüştürücü mü?” ile “Çeviri yalnız dil değildir” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Siyah kutu açıldığında” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Siyah kutu açıldığında

Başarıyla çalışan karmaşık düzenekler tek parça gibi görünür; bozulduklarında içerideki insanlar ve parçalar yeniden ortaya çıkar. Mesele sözcüğün tanımından çok, tanımın hangi eski alışkanlığı görmemizi sağladığıdır.

İnternet kesilince modemden kablo şirketine, elektrikten DNS sunucusuna kadar tek 'bağlantı' sözcüğünün sakladığı dünya açılır. Gündelik ayrıntı tam da bu nedenle önemlidir: soyut düşüncenin insana ve zamana değdiği yeri açık eder.

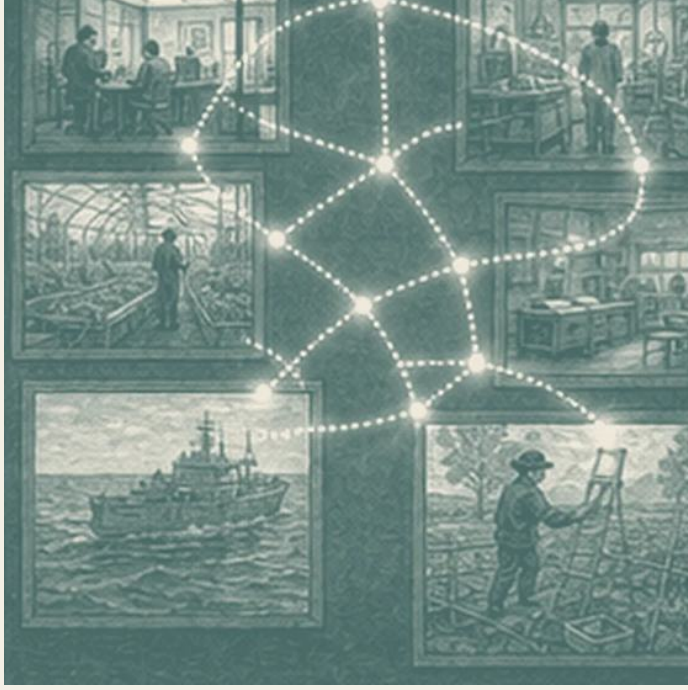
Her şeyi sürekli açmak mümkün değildir; araştırmacı hangi siyah kutunun olay için önemli olduğuna karar vermelidir. Benzetme akılda kalıcıdır fakat dünyanın tamamı değildir; nerede bittiğini bilmek dürüst okumanın parçasıdır.

Bir sorun yaşandığında yalnız arızalı parçayı değil, o parçayı görünmez kılan bakım ve güven düzenini de kaydetmek öğreticidir. İşyerinde ya da evde kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici bir deney olabilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM · AĞ

11. DURAK

Ağ örümcek ağı değildir

Aktör-ağıdaki ağ fiziksel tel şeması değil, bir etkinin hangi bağlantılar boyunca taşınıp değiştiğini anlatan izdir. Bu fikir, okuru hazır hüküm vermekten alıkoyup mekanizmanın adımlarını tek tek izlemeye çağırır.

Aynı odadaki iki kişi kurumsal olarak çok uzak olabilirken başka kıtalardaki yazılımcı ve kullanıcı aynı uygulama hatasıyla doğrudan bağlanabilir. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Ağ kavramı her şeyin her şeyle bağlı olduğu bulanık iddiasına dönüşürse açıklama gücünü kaybeder. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Gerçek bir olay için bağlantıyı yalnız gözlenebilir iz, belge veya değişim bulunduğu yerde çizmek gerekir. Dijital araçlar sahneyi değiştirmiş olsa da güven, korku, itibar ve güç arayışı yeni biçimler altında sürer.

Yakın olan her zaman yerel değildir

Yerel etkileşimlerin içine uzak yerlerde hazırlanmış kurallar, araçlar ve ölçüler taşınır; küresel de bu yerel bağların dışında ayrı bir gök değildir. Burada amaç tek bir neden ilan etmek değil, olayın hangi bağlantı üzerinden biçimlendiğini göstermektir.

Doktorun masasındaki tedavi kararı aynı anda hastanın bedeni, ulusal kılavuz, küresel araştırma ve hastane yazılımıyla kurulur. Sahnedeki şaşırtıcı sonuç tek bir kişinin niyetinden değil, küçük koşulların aynı yönde birleşmesinden doğar.

Uzak bağlantıyı görmek yüz yüze ilişkinin duygusal ve ahlaki önemini azaltmaz. Bu sınırı korumak fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açan sahte bir anahtar olmaktan kurtarır.

Bir karar masasındaki her nesnenin ve kuralın hangi uzak kurumdan geldiğini sormak ölçeğin nasıl üretildiğini gösterir. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

Kavramı gerçek bir karara uyguladığımızda, “Yakın olan her zaman yerel değildir” ile Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Panorama ile dar görüş noktası

Toplumu tek bakışta gösterdiğini söyleyen panoramalar düzen hissi verir; Latour ayrıntılı fakat sınırlı görüş sağlayan merkezleri daha dikkatli okumayı önerir. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasıdır.

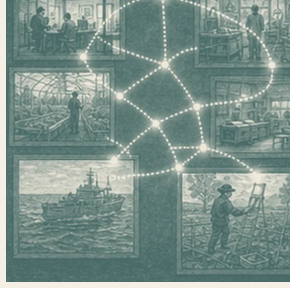
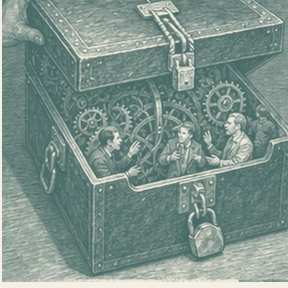
Şehir kontrol ekranı binlerce kamerayı toplar ama kokuyu, ev içini ve kameranın bakmadığı sokağı göremez. Bu olayın tersini hayal etmek, hangi ayrıntının zorunlu hangisinin değişebilir olduğunu anlamayı kolaylaştırır.

Büyük veri değersiz değildir; yalnız her görüntünün seçilmiş sensörler ve sınıflandırmalarla kurulduğu unutulmamalıdır. Sonraki araştırmalar ayrıntıları değiştirebilir, fakat iyi soru yeni bilgilerle yeniden sınanabildiği için yaşamayı sürdürür.

Bir gösterge paneline bakarken hangi olayların ölçülmediğini ve hangi hatanın ekranda görünmeyeceğini ayrıca sormak gerekir. Kamusal kararı değerlendirirken ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini ve kimin konuşmadığını da sormak gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

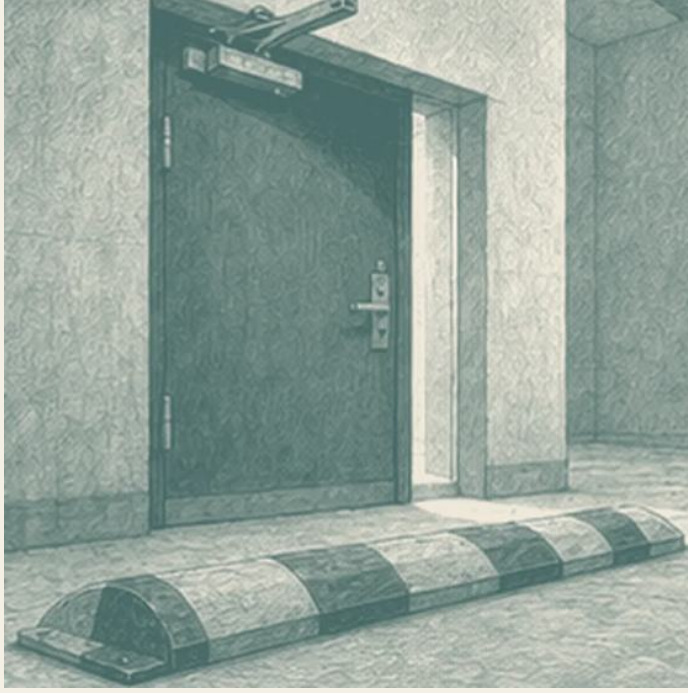
- Siyah kutu açıldığında
- Ağ örümcek ağı değildir
- Yakın olan her zaman yerel değildir
- Panorama ile dar görüş noktası

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Nesneler ahlaki taşıyabilir
- Açıklamak küçültmek değildir
- Hesabın dışında kalan plazma
- Kolektifi yeniden toplamak

Bağlantı sorusu: “Siyah kutu açıldığında” ile “Panorama ile dar görüş noktası” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Nesneler ahlaki taşıyabilir” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Nesneler ahlakı taşıyabilir

Kurallar yalnız konuşma ve yasa içinde değil, nesnelerin tasarımında da davranışa dağıtılabilir. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasıdır.

Hız tümseği sürücüye yavaşlamasını rica etmez; arabanın gövdesine vereceği sarsıntıyla trafik kuralını asfalta yazar. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Tasarıma gömülen kural kimin için kolay, kimin için engel olduğu bakımından siyasi sonuçlar doğurabilir. Tek bir etkileyici örneğin bütün toplumlar ve dönemler adına konuşmasına izin vermemek gerekir.

Bir uygulamadaki varsayılan seçeneğin kullanıcıyı nereye ittiğini incelemek, yazılımın sessizce taşıdığı kuralı açığa çıkarır. Bugünkü karşılığı bulmanın en sade yolu, 'başka türlü olsaydı ne değişirdi?' sorusunu gerçek bir olaya uygulamaktır.

Bölümün görünmeyen ikinci katında, “Nesneler ahlakı taşıyabilir” ile Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Açıklamak küçültmek değildir

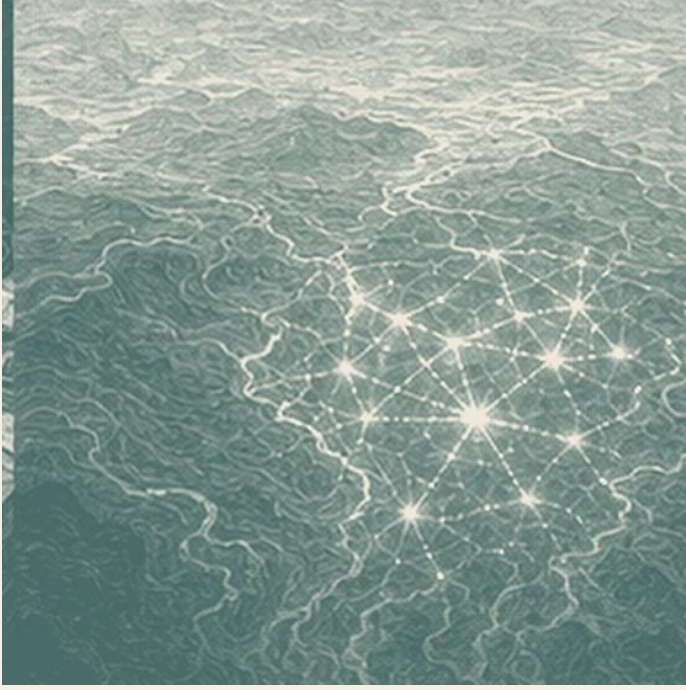
Latour eleştirinin görünen değeri gizli bir çıkarla hemen değersizleştirmesine karşı çıkar; daha fazla bağlantı kurmanın daha güçlü açıklama olduğunu savunur. Bu çerçeve doğru kurulduğunda kitabın en çetin iddiası bile gündelik bir soruya dönüşür.

Bir yardım kampanyasını yalnız reklam diye küçümsemek, bağışçısı, ihtiyacı, lojistiği ve gösterişi aynı anda inceleme fırsatını kaçırabilir. Sahneyi yavaşlatarak baktığımızda karar sandığımız şeyin öncesinde biriken birçok küçük etki fark edilir.

Naif kabul ile her şeyi kuşkuyla eritmek arasında kanıt isteyen bir yol gerekir. Açıklama olasılığı gösterir, kaçınılmaz kader ilan etmez; koşullar değişince sonuç da değişebilir.

Bir iddianın arkasındaki çıkarı bulduktan sonra araştırmayı bitirmeyip o çıkarın nasıl etkili hale geldiğini izlemek gerekir. Karar vermeden önce kısa vadeli kazanç ile uzun vadeli maliyeti ayırmak, bölümün merceğini hayata geçirir.

Hesabın dışında kalan plazma

Her ağ anlatısı bazı varlıkları dışarıda bırakır; Latour bu henüz biçimlenmemiş geniş alanı plazma benzetmesiyle hatırlatır. Bu çerçeve doğru kurulduğunda kitabın en çetin iddiası bile gündelik bir soruya dönüşür.

Şehir haritasında yollar ayrıntılıyken çocukların kestirme patikaları, mevsimlik kokular ve komşuluk yardımları görünmeyebilir. İnsan yüzü eklenince tartışmanın bedeli de görünür olur; kavram yalnız kitap sayfasında kalmaz.

Plazma bilinmeyişi romantikleştiren gizemli güç değildir; her açıklamanın eksik kalacağını kabul etme biçimidir. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Bir rapor bittikten sonra dışarıda kalan kişiler, olaylar ve ölçülmeyen etkiler için ayrı bir boşluk listesi bırakmak dürüstlüktür. Sosyal medyadaki kesin hüküm karşısında hangi kanıtın eksik olduğunu sormak, acele genellemeyi durdurabilir.

Kolektifi yeniden toplamak

Kitabın siyasi hedefi toplum adına erken konuşmak değil, ortak dünyaya katılan insan ve insan-dışı varlıkları daha dikkatli biçimde bir araya getirmektir. Bu ayırım, sonraki örneklerin neden aynı başlık altında toplandığını gösteren ilk ipucudur.

Nehir için alınan kararda çiftçi, balıkçı, belediye ve şirket kadar su ölçümü, balık türü ve kuraklık modeli de masaya gelir. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

Nesneleri konuşmaya dahil etmek demokratik yetkiyi otomatik çözmez; onların adına kimin nasıl konuşacağı yine tartışmalıdır. Bu sınırı korumak fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açan sahte bir anahtar olmaktan kurtarır.

Kamusal bir projede etkilenen insanları ve sessiz maddi varlıkları karar başlamadan haritalamak daha geniş bir ortaklık kurabilir. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Latour toplum, sınıf veya güç yoktur demez. Bunların olayları açıklayan sihirli sözcükler olarak kullanılmasına karşı çıkar ve güç dâhil her büyük ilişkinin hangi somut bağlarla üretildiğini göstermemizi ister.

Bir fabrikanın işçiyi denetlediğini söylemek başlangıçtır; kart okuyucu, vardiya çizelgesi, kamera, ücret ihtiyacı ve yöneticinin kararı izlenmeden denetimin nasıl işlediği anlaşılmaz.

Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek için doğru okuma, güçlü cümleyi tek başına taşımak yerine onu destekleyen örneği ve sınırını da birlikte hatırlamaktır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA

19. DURAK

Kitap hakkında süren tartışma

Eser aktör-ağ teorisinin en etkili girişlerinden biri oldu; bilimi, teknolojiyi ve kurumları insanlarla nesneleri aynı anlatıda izlemeyi mümkün kıldığı için övüldü.

Eleştirmenler nesnelerle insanları simetrik anlatmanın niyet, sömürü ve ahlaki sorumluluk farkını bulanıklaştırabileceğini; ağ betimlemesinin bazen güç eşitsizliğini açıklamak yerine yalnız izlediğini savundu.

Bir esere yöneltilen ciddi itiraz, onu otomatik olarak değersizleştirmez. Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek bugün hâlâ okunuyorsa bunun nedeni yalnız verdiği cevaplar değil, itirazların bile çevresinde dönmeye devam ettiği güçlü sorulardır.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Bu olayda 'sistem' dediğim şeyi hangi somut bağlantılar kuruyor? Hangi nesne davranışı değiştiriyor? Kimin adına kim konuşuyor?

Bir gün boyunca sık kullandığınız tek bir hizmeti seçin ve onu mümkün kılan insanları, belgeleri, makineleri ve uzak kurumları küçük bir ağ olarak çizin.

Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek bu soruların hemen cevaplanmasını beklemez. İyi kitap bazen yeni bir bilgi vermekten önce, doğal sandığımız bir duruma başka gözle bakmayı öğretir.

SON DURAKLAR · ÖZ

21. DURAK

Bir cümlede kitabın özü

Toplum önceden hazır duran bir kap değil; insanlar, nesneler, belgeler ve fikirler arasında tekrar tekrar kurulan bağlantıların hareketli sonucudur.

Akılda tutulacak son görüntü, bir hastane kartı, kapı yayı, uydu, nehir ve insan ellerinin turkuaz düğümlerle bağlandığı; merkezsiz fakat canlı bir ilişki haritasıdır. Bu görüntü ayrıntıların yerini tutmaz; ana soruya geri dönmek için bir işaret levhasıdır.

Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Oxford Academic - Reassembling the Social

[2] Bruno Latour - Reassembling the Social

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Doğayı Yeniden Bir Araya Getirmek adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.